

بسمه تعالی

طرح درس دفاع مقدس

مدرس: دکتر رمضان دهقان

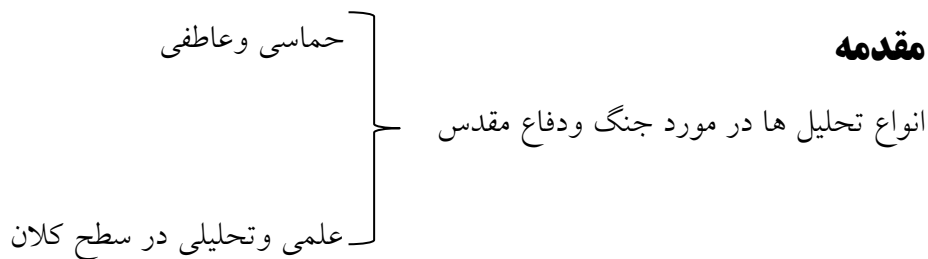
منابع:

- ۱- آشنایی با علوم و معارف دفاع مقدس - دکتر هادی مراد پیری - دکتر مجتبی شربتی
- ۲- آشنایی با دفاع مقدس - دکتر اسماعیل منصوری لاریجانی
- ۳- تاریخ سیاسی جنگ تحمیلی عراق بر جمهوری اسلامی ایران - دکتر علی اکبر ولایتی
- ۴- سایر منابع

سایت پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس: WWW.DSRC.IR

اهمیت ودلائل ضرورت ارائه درس دفاع مقدس در دانشگاهها(به عنوان یکی از دروس اختیاری)

۱- اهمیت منطقه خاورمیانه ۲- طولانی ترین و پرهزینه ترین جنگ پس از جنگ جهانی دوم ۳- تعلل سازمان ملل در مدت جنگ ۸ ساله و بی تحرکی این سازمان(مگر در موارد محدود آن هم پس از پیروزی های ایران) ۴- تنها جنگی بود که طی متجاوز از ۲۰۰ سال گذشته نتوانستند قسمتی از سرزمین ایران را جدا ساخته یا اراده سیاسی خود را برای لغو قرار داد ۱۹۷۵ الجزایر ایران تحمیل کند. ۵- واکنش کاملاً متفاوت شورای امنیت و سازمانهای بین المللی در دو حادثه مشابه (حمله عراق به ایران با حمله عراق به کویت) ۶- عبرت گیری از تاریخ و آشنایی دانشجویان رشته های مختلف با کارکردهای رزمندگان دوران دفاع مقدس ۷- ارائه فرهنگ دفاع مقدس و تبیین چگونگی پیروزی رزمندگان کشورمان در این دوران

جهاد در قرآن کریم: آیه ۲۱۶ سوره مبارکه بقره
آیه ۷۳ سوره مبارکه توبه

فصل اول: مفاهیم

مفهوم جنگ:

لغوی: جدال - نبرد

اصطلاحی: نزاع بین نیروهای مسلح دو یا چند کشور یا دولت به منظور غلبه بر دیگری

مفهوم دفاع: تدابیری که برای مقاومت در مقابل حملات، سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی، فناوری و... توسط یک یا چند کشور اتخاذ می شود.

مفهوم جهاد: جهاد در لغت به معنی زحمت و تلاش است. در اصطلاح جهاد عبارت است از ایثار جان و مال در راه اعتلای اسلام. جهاد در اسلام اصولاً تدافعی است یعنی دفاع در مقابل حمله دشمن. بطور استثنائی تحت شرایط خاص ممکن است جهاد ابتدایی باشد. یعنی از سوی کشور مسلمان آغاز گردد.

علل جنگ ها: ۱- مادی ۲- سیاسی ۳- معنوی

مفهوم دفاع مقدس: مجموعه حماسه ها و مجاهدتهای ملت و نیروهای مسلح کشور در طول ۸ سال (۲۸۹۵ روز) در برابر تهاجم عراق

به ایران

اهداف وقوع جنگ ها:

- ۱- تصرف سرزمین و کشور گشایی ۲- تحمیل اراده سیاسی یک کشور ۳- قدرت طلبی رهبران سیاسی ۴- دستیابی به منابع و ذخایر یک کشور ۵- دفاع از شرف و حیثیت ۶- احیای دین ۷- سایر اهداف

فصل دوم: جغرافیای مناطق مرزی ایران و عراق

- موقعیت جغرافیای ایران: ۱- اهمیت جغرافیای ایران ۲- وسعت و جمعیت ۳- مرز سیاسی در دریا
- موقعیت جغرافیای عراق: ۱- وسعت ۲- قومیت ۳- رودخانه ها
- مرزهای ایران با عراق از دهانه فاو (در جنوب) تا منطقه دالامیرداغ (در شمال) ۱۶۰۹ کیلومتر است.

فصل سوم: سوابق اختلافات و مناقشات مرزی ایران و عراق

مقدمه

- حدود ۲۴ جنگ در سوابق دو دولت ایران و عثمانی
- حدود ۱۸ عهد نامه مرزی بین دو کشور طی حدود ۴۲۰ سال (تازمان عهد نامه مرزی ۱۹۷۵ الجزایر)
- متلاشی شدن دولت عثمانی و تشکیل دولت عراق در سال ۱۹۲۰ میلادی (بعد از جنگ جهانی اول)

مهم ترین علل جنگ ها و انعقاد قرار دادهای صلح بین ایران و دولت عثمانی سابق

- ۱- اختلافات مرزی بین دو دولت ۲- اختلافات مذهبی ۳- بدرفتاری مأموران دولت عثمانی با زوار ایرانی ۴- تحریک کشورهای اروپایی ۵- اوضاع نابسامان داخلی ایران

عهدنامه ۱۹۷۵

- سوابق تصویب
- مفاد عهدنامه
- نکات قابل ذکر در این عهدنامه

مفاد عهدنامه ۱۹۷۵ (الجزایر)

- ۱- تعیین مرزهای زمینی براساس پروتکل سابق ۱۹۱۴ و ۱۹۱۳ میلادی
- ۲- تعیین مرزهای آبی براساس خط تالوگ
- ۳- لزوم کنترل مرزها و جلوگیری از عملیات خرابکارانه
- ۴- تفکیک ناپذیری اصول فوق

فصل چهارم: وضعیت ایران و عراق در آستانه جنگ

وضعیت جمهوری اسلامی ایران در آستانه جنگ

- وضعیت سیاسی-امنیتی
 - وضعیت اقتصادی
 - وضعیت نظامی
 - وضعیت سپاه
- وضعیت عراق در آستانه جنگ
- کودتای نقاب: ← طرح کودتا
← کشف کودتا

وضعیت سیاسی-وضعیت اقتصادی-وضعیت نظامی

مقایسه وضعیت دو کشور

نقش نظام بین الملل در وقوع جنگ

- ۱- کشورهای منطقه
 - ۲- کشورهای فرا منطقه
 - ۳- سازمان های بین المللی
- آمریکا
شوروی سابق
اسرائیل

درگیریهای مرزی و تجاوززهای متعدد عراق در قبل از جنگ، سرکوب شیعیان عراق، جنگ سفارتخانه های دو کشور، حمایت از کودتاچیان، کمک به ضد انقلاب و تقویت شورش های داخلی، نشان می دهد ما درگیر یک جنگ غیر رسمی (جنگ ما قبل جنگ) بوده ایم که جنگ اصلی از دل آن متولد شده است.

- حمله اسرائیل به لبنان و اشغال آن در سال ۱۹۸۲ میلادی (پس از آزاد سازی خرمشهر توسط ایران) صورت گرفت

فصل پنجم: اهداف عراق در تهاجم به ایران و زمینه های آن

مهم ترین اهداف تهاجم عراق به ایران

- ۱- براندازی نظام جمهوری اسلامی و جلوگیری از نفوذ انقلاب اسلامی
- ۲- اشغال خوزستان و دسترسی بیشتر به آب های آزاد
- ۳- جبران حقارت تاریخی در امضای قرار داد ۱۹۷۵ الجزایر
- ۴- بدست آوردن رهبری جهان عرب
- ۵- سایر اهداف

عوامل ترغیب عراق به جنگ علیه ایران

۱- تضعیف ارتش ایران ۲- قطع پشتیبانی نظامی و تدارکاتی کشورهای غربی و شرقی از ایران ۳- آمادگی رزمی عراق ۴- ضعف اقتصادی کشور ایران به علت تزلزل در قیمت نفت اپک و مشکل فروش آن ۵- بلوکه شدن دارایی های ایران در آمریکا ۶- آشوبهای داخلی و درگیر شدن قسمت قابل توجهی از ارتش در ناآرامی های داخلی

زمینه سازی های عراق جهت تهاجم به کشور ایران

۱- اخراج و مصادره اموال هزاران اتباع شیعه عراقی (ایران الاصل) ۲- پناه دادن به ضد انقلابیون فراری ۳- تاسیس رادیوهایی به زبان های مختلف محلی ایران جهت تفرقه افکنی ۴- حمله به پاسگاه های مرزی ایران و اسارت برخی از مردم ۵- اعزام عده ای خرابکار آموزش دیده جهت تخریب لوله های نفت و خرابکاری در مراکز مهم ۶- آماده سازی خود با برگزاری رزمایش و استقرار نظامیان در سراسر مرز

فصل ششم: شروع جنگ و اشغال مناطق مرزی ایران

تهاجم گسترده هوایی عراق (۳۱ شهریور ۱۳۵۹)

۱- زمان حمله ۲- مکان های مورد حمله ۳- خسارات

محورهای پیشروی زمینی عراق

۱- شمال غرب (آذربایجان غربی و کردستان): سپاه یکم عراق ۲- غرب (منطقه میانی): سپاه دوم عراق ۳- جنوب غرب (خوزستان): سپاه سوم عراق

ویژگیهای اولین مرحله جنگ (آغاز جنگ تا ۴ آبان اشغال خرمشهر)

۱- ناکامی نیروی هوایی عراق ۲- عدم موفقیت عراق در تصرف اهداف مهم نظامی و عملیات زمینی ۳- گسترش وسیع سپاه و بسیج ۴- تغییر رویه ایران از عقب نشینی به هجوم و دفاع

فصل هفتم: تدابیر ایران برای متوقف کردن تجاوز

مهم ترین تدابیر امام (ره) قبل و بعد از آغاز جنگ

۱- توکل بر خداوند متعال و اطمینان و اعتماد ۲- تقویت و حمایت از ارتش ۳- فرمان تشکیل سپاه (اردیبهشت ۵۸) ۴- فرمان تشکیل بسیج (آذر ۵۸)

واکنش نیروهای مسلح ایران در برابر تهاجم

۱- بمباران پایگاه های دشمن با ۱۴۰ فروند هواپیما ۲- اعلام منطقه جنگی در کلیه مرزهای آبی کشور ۳- استقرار رزمندگان در مناطق عملیاتی و جلوگیری از پیشروی دشمن

فصل هشتم: اوضاع ایران و اقدامات ایران تا پایان سال اول جنگ

اوضاع سیاسی-امنیتی ایران در سال اول جنگ

۱- عزل بنی صدر از فرماندهی کل قوا و استیضاح از ریاست جمهوری و فرار او از کشور (خرداد ۱۳۶۰)

۲- مبارزه مسلحانه منافقین علیه نظام و انقلاب:

الف) ۶ تیر ۱۳۶۰ ترور آیت ا... خامنه ای

ب) ۷ تیر ترور آیت ا... شهید بهشتی و ۷۲ تن

ج) ۸ شهریور ترور شهیدان رجائی و باهنر (رییس جمهور و نخست وزیر موقت)

۳- مشکلات داخلی

عملیات های سال اول جنگ

الف) عملیات زمینی (۶ مورد عملیات کوچک و عمدتاً ناموفق)

ب) عملیات هوایی

شناسایی
عملیات

عملیات هوایی الولید (H^۳)

ج) عملیات دریایی

فصل نهم: آزاد سازی مناطق اشغال شده

اقدامات مقدماتی در سال دوم جنگ

۱- تغییر در فرماندهی عالی جنگ ۲- همکاری و هماهنگی موثر ارتش و سپاه

عملیات های مشترک سپاه و ارتش برای آزاد سازی مناطق اشغالی ایران (در سال دوم جنگ)

زمان عملیات: ۱۰ بهمن ماه ۱۳۶۰

هدف: رفع محاصره آبادان

اجرای عملیات و نتایج آن

الف) عملیات ثامن الائمه (ع) (شکست حصر آبادان)

زمان عملیات: یکشنبه ۸ آذر ماه ۱۳۶۰

ب) عملیات طریق القدس

نتایج عملیات: آزاد سازی بستان و تعداد زیادی از روستاهای اطراف و پاسگاه مرزی

۱- زمان عملیات: ۱۳۶۱/۱/۲ با رمز یا زهر (س)

۲- وسعت منطقه عملیات: طول ۸۰ و عرض ۳۰ کیلومتر

۳- نکات ابتکاری در این عملیات

۴- مهم ترین نتایج: آزاد سازی مناطق وسیعی از کشور- گرفتن حدود هفده هزار اسیر از دشمن

ج) عملیات فتح المبین

اهمیت و شرح عملیات:

۱- اهمیت عملیات و قلمرو آن ۲- تدابیر دفاعی زیاد عراق در خرمشهر ۳- شرح عملیات

دستاورد های عملیات:

۱- شهر های خرمشهر، هویزه و منطقه وسیعی حدود ۵۴۰۰ کیلومتر مربع آزاد شد ۲- حدود ۱۹ هزار اسیر و ۱۶ هزار کشته و زخمی از نیرو های عراق ۳- بدست آمدن غنائم فراوان ۴- باز دید و شگفتی نمایندگان سازمان ملل از منطقه

مهم ترین دلایل پیروزی در این عملیات:

۱- ایمان و انگیزه و روحیه شهادت طلبی رزمندگان ۲- برنامه ریزی صحیح و ابتکار عمل ۳- استفاده از تجربیات عملیات قبلی ۴- استفاده گسترده تر از داوطلبان بسیجی و مردمی

ویژگی های مهم سال دوم جنگ: ۱- تغییر تاکتیک (عملیات در شب) ۲- ابتکار عمل و خلاقیت

فصل دهم: ادامه جنگ پس از آزاد سازی خرمشهر؛ تعقیب و تنبیه متجاوز

نظرات موافق و مخالف به ادامه جنگ پس از آزاد سازی خرمشهر

- مخالفان: ۱- صدمه به مردم عراق ۲- ایجاد دیدگاه منفی بین المللی

- موافقان: احساس امنیت دشمن و تمرکز نیرو در نقاط معین

دلایل ادامه جنگ پس از فتح خرمشهر

۱- برتری استدلال موافقان و منطق نظامی ۲- عدم پذیرش معاهده ۱۹۷۵ توسط عراق و حضور در بخشهایی از خاک ایران ۳- عدم ارائه پیشنهاد صلح عادلانه ۴- عدم اعتماد به تعهدات صدام ۵- قدرت برتر ایران

اجرای عملیات های مختلف در خاک عراق: (عملیات هایی نظیر رمضان- محرم- والفجر مقدماتی ۱ و ۲ و ۳ و ۴، خیبر- بدر- والفجر ۸ کربلا ۴ و ۵ و)

ویژگی های این مرحله از جنگ: ۱- عدم تحول اساسی در جنگ و توازن نسبی قوا دو کشور حدود سه سال ۲- گرایش بیشتر و آشکارتر امریکا به عراق ۳- کمک های مالی و تسلیحاتی کشورهای مختلف به عراق

عملیات والفجر (۸)

مقدمه: موانع عملیات در فاو

اهمیت فواید و اهداف عملیات در فاو:

۱- اهمیت منطقه فاو ۲- قطع ارتباط عراق با آب های آزاد ۳- انهدام پایگاه موشکی عراق در فاو ۴- هم مرز شدن با کویت و ایجاد فشار به عراق

اقدامات غافلگیرانه در عملیات والفجر (۸):

۱- اعمال غافلگیری در تمامی ابعاد (کنترل جزئیات فعالیت ها و تردها- تعویض نیروها- رعایت حفاظت اطلاعات) ۲- طرح ریزی عملیات فریب بزرگ (در منطقه هور الهویزه) ۳- طرح ریزی عملیات ایذایی (مقابل خرمشهر) ۴- انتخاب منطقه غافل گیرکننده
شرح عملیات:

۱- زمان عملیات ساعت: ۱۰:۲۲ مورخ ۶۴/۱۱/۲۰ با رمز یا فاطمه الزهراء (س) ۲- عبور حدود ۲ هزار غواص برای شکستن خط ۳- تصرف کامل فاو در روز اول عملیات ۴- دفع یا تک بی سابقه عراق ۵- جنگ شیمیایی عراق علیه رزمندگان ایران در طول پاتک ۶- احداث پل بعثت ۷- خسارات و تلفات زیاد دشمن

عملیات کربلای (۵):

۱- دشواریهای عملیات و استحکامات عظیم دشمن در منطقه ۲- اهمیت منطقه عملیات ۳- غفلت دشمن پس از اجرای عملیات ناموفق کربلای (۴) ۴- زمان عملیات: ۶۵/۱۰/۱۹ به مدت ۲۰ روز ۵- نتایج عملیات

فصل یازدهم: اقدامات عراق برای توسعه جنگ و توقف اقدامات نظامی ایران

۱- استفاده گسترده از سلاح شیمیایی:

- مفهوم جنگ شیمیایی

اهداف کشورهای حمایت کننده از عراق
جلوگیری از پیروزی ایران
سود جویی

۲- حملات وسیع هوایی و موشکی به شهرها و مناطق مهم

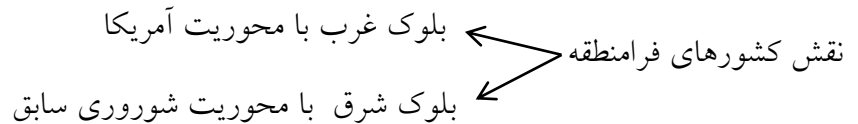
اهداف عراق در این حملات
ایجاد وحشت در توده مردم
جبران ناکامی ها و وادار کردن ایران به تسلیم
راه های پیش روی ایران برای مقابله

۳- جنگ نفت کش ها: الف) مفهوم ب) اقدام ایران در برابر جنگ نفت کش ها ج) ورود مستقیم آمریکا به جنگ با ایران

فصل دوازدهم: نقش سایر کشورها در جنگ عراق علیه ایران

حمایت ۳۶ کشور از عراق

نقش کشورهای منطقه خلیج فارس

فصل سیزدهم: رفتار سازمان ملل در جنگ عراق علیه ایران و فرآیند صدور قطعنامه ۵۹۸

مروری بر قطعنامه های شورای امنیت:

۱- قطعنامه ۴۷۹ (۶مهر ۱۳۵۹)	۵- قطعنامه ۵۲۲ (۱۱ خرداد ۶۳)
۲- قطعنامه ۵۱۴ (۲۳ تیر ۶۱)	۶- قطعنامه ۵۸۲ (۵ اسفند ۶۴)
۳- قطعنامه ۵۲۲ (۱۲ مهر ۶۱)	۷- قطعنامه ۵۸۸ (۱۹ مهر ۶۵)
۴- قطعنامه ۵۴۰ (۹ آبان ۶۲)	۸- قطعنامه ۵۹۸ (۲۹ تیر ۶۶)

قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت

مفهوم قطعنامه

زمینه های صدور این قطعنامه:

الف) رد قطعنامه های قبلی توسط ایران ب) افزایش حملات هوایی عراق به کشتی ها و تاسیسات انتقال نفت ایران ج) حملات سنگین ایران

مفاد قطعنامه ۵۹۸:

- ۱- آتش بس فوری
- ۲- حضور ناظران بین المللی در مرزها
- ۳- همکاری با دبیر کل برای یافتن راه حل جامع
- ۴- خویشتن داری دو کشور ایران و عراق
- ۵- تعیین خسارت توسط سازمان های بین المللی
- ۶- تعیین متجاوز توسط هیات بی طرف
- ۷- آزادی بدون تاخیر اسرا

نکات قابل ذکر در قطعنامه ۵۹۸

دلایل پذیرش این قطعنامه توسط ایران

- ۱- تشخیص رهبری
- ۴- کاربرد وسیع سلاح شیمیایی توسط عراق
- ۲- شرایط نامساعد بین المللی
- ۵- شرایط نامساعد اقتصادی کشور
- ۳- حضور بی سابقه آمریکا و متحدانش در خلیج فارس
- ۶- توسعه کمی و کیفی ارتش عراق

مروری بر نقش شورای امنیت در تهاجم عراق به کویت

- ۱- تهاجم عراق به کویت در ۱۱ مرداد ۱۳۶۹
- ۲- متجاوز شناخته شدن عراق بلافاصله پس از تهاجم
- ۳- صدور ۱۲ قطعنامه علیه عراق
- ۴- مجازات ها و تحریم اقتصادی عراق و عمل به آن
- ۵- حمله ائتلاف بین المللی به عراق و اخراج عراق از کویت
- فرازهایی از نامه حضرت امام (ره) در مورد قبول قطعنامه ۵۹۸

فصل چهاردهم: پایان جنگ

- ۱- حملات عراق در باز پس گیری مناطق تصرف شده ایران (۲۸ فروردین تا اواخر تیر ۱۳۶۷)
- ۲- پذیرش قطعنامه ۵۹۸ توسط ایران (در ۱۳۶۷/۴/۲۷)
- ۳- تهاجم گسترده و مجدد عراق به خاک ایران پس از قبول قطعنامه
- ۴- دفع تجاوز مجدد عراق
- ۵- تهاجم منافقین و عکس العمل ایران: الف) عملیات فروغ جاویدان توسط منافقین در ۳ و ۴ مرداد ۱۳۶۷ ب) عملیات مرصاد توسط ایران در ۵ الی ۷ مرداد ۱۳۶۷
- ۶- پذیرش رسمی قطعنامه ۵۹۸ از سوی عراق در ۱۵/۵/۶۷
- ۷- اعلام و اجرای آتش بس در ۲۹/۵/۶۷ بین دو کشور
- ۸- حمله عراق به کویت در ۱۱ مرداد ۶۹
- ۹- پذیرش قرار داد ۱۹۷۵ الجزایر توسط عراق در ۲۳/۵/۱۳۶۹
- ۱۰- معرفی عراق به عنوان متجاوز در ۱۸/۹/۱۳۷۰

فصل پانزدهم: تحلیل آمار ایثارگران ایران و تلفات عراق

- شهادت: ۱- مفهوم شهادت ۲- مقام شهید و خانواده او ۳- فرهنگ ایثارگری و شهادت ۴- آثار فرهنگ ایثارگری و شهادت
- آمار ایثارگران دفاع مقدس: ۱- جانبازان ۲- آزادگان ۳- شهداء

فصل شانزدهم: دستاوردهای دفاع مقدس

- دستاوردهای داخلی و خارجی: ۱- سیاسی و امنیتی ۲- اجتماعی و فرهنگی ۳- اقتصادی ۴- علمی و فناوری ۵- نظامی
- مهم ترین عوامل پیروزی جمهوری اسلامی ایران در دفاع مقدس:
- ۱- الطاف و عنایات الهی
 - ۲- رهبری حضرت امام خمینی (ره)
 - ۳- پشتیبانی مردم از جنگ
 - ۴- ابتکارات و خلاقیت ها
 - ۵- همبستگی ملی